

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

AĢENTŪRAS NOSTĀJA PAR IEKĻAUJOŠAS IZGLĪTĪBAS SISTĒMĀM

Otrais izdevums

Ar šo dokumentu ir atjaunināta 2015. gadā publicētā Eiropas Speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūras (Aģentūra) nostāja par iekļaujošas izglītības sistēmām, un tādējādi tas ir šīs nostājas otrais izdevums. Tajā ir izklāstīts saskaņots redzējums par iekļaujošas izglītības sistēmām un to būtiskākās iezīmes. Atsevišķā **Pamatinformācijas dokumentā** ir sniegti pierādījumi un literatūras avoti, kas tika izmantoti, sagatavojot šo Aģentūras nostājas dokumenta 2022. gada atjauninājumu.

Šis galīgais redzējums par iekļaujošas izglītības sistēmām tiek uztverts kā centieni — mērķis un apvārsnis —, uz ko savā politikas attīstības darbā var tikt visas Aģentūras dalībvalstis. Cenšoties efektīvi atbalstīt dalībvalstis šā mērķa sasniegšanā, Aģentūra atzīst, ka to domāšana un rīcība saistībā ar redzējumu par iekļaujošas izglītības sistēmām ir atšķirīga. Tāpēc šis redzējums būs atskaites punkts un iedvesmas avots ar dalībvalstīm veiktā darba turpināšanai nākamajos gados.

Atskatoties uz Aģentūras 25 gadu darbu ar dalībvalstīm, 2015. gada nostājas dokumentā izklāstītais redzējums par iekļaujošas izglītības sistēmām paliek nemainīgs, proti,

visiem dažāda vecuma izglītojamajiem ir jānodrošina jēgpilnas, augstas kvalitātes izglītības iespējas vietējā kopienā kopā ar to draugiem un vienaudžiem.

Taču konteksts darbam starptautiskā un Eiropas līmenī ir būtiski mainījies. Aģentūras nostājas dokumentam ir jāpaliek aktuālam, tāpēc tā

sākotnējā 2015. gada versija ar šo dokumentu tiek atjaunināta.

Izglītības sistēmas visā Eiropā saskaras ar aizvien lielākiem izaicinājumiem. To iemesli ir konflikti, migrācija, pandēmija, klimata pārmaiņas, tehnoloģiju attīstība un pārmaiņas sabiedrībā. Daudzi no šiem izaicinājumiem var pastiprināt nevienlīdzību, kas saskaņā ar **Global Education Monitoring Report 2020 [Globālais izglītības monitorings, 2020. gada ziņojums]** parasti ir saistīta ar šādām kategorijām:

... dzimums, attālinātība, turīgums, funkcionālie traucējumi, tautība, valoda, migrācija, pārvietošana, ieslodzījums, seksuālā orientācija, dzimumidentitāte un izpausmes, reliģija un cita pārliecība un attieksmes (UNESCO, 2020. gads, 4. lpp.).

Valstu normatīvajā regulējumā un politikā ir jāatzīst visu izglītojamo tiesības un aktīvi jānovērš diskriminācija, stereotipi un marginalizācija, kas attiecas uz visiem izglītojamajiem, kuri dažādu iemeslu dēļ var būt pakļauti iekļaujošas izglītības atstumtības riskam.

Pašreizējais konfliktu un Covid-19 pandēmijas konteksts sniedz iespēju pārskatīt izglītības sistēmu rezilienci un spēju šajā pieaugošas nenoteiktības laikā visus izglītojamos sagatavot dzīvei. Ņemot vērā acīmredzamo vispārējo ietekmi uz jauniešu mācībām, garīgo veselību un labbūtību, priekšplānā izvirzās jautājums par jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, kā izklāstīts dokumentā **Reimagining our futures together [Pārdomas par mūsu kopīgo nākotni]** (International Commission on the Futures of Education, 2021. gads). Tajā ir uzsvērts, ka ir svarīgi, lai izglītība būtu “kopīga sociālā apņemšanās” — viena no galvenajām cilvēktiesībām —, kas stiprina ikviena spēju rūpēties un sadarboties visos sabiedrības līmeņos.

Iekļaušanas sociālie, izglītības un finansiālie ieguvumi ir labi dokumentēti. Tomēr joprojām ir ārkārtīgi svarīgi, lai visas valstis izpildītu savu politisko pienākumu, kā arī ievērotu būtiskās ētikas normas, cenšoties veidot iekļaujošāku sabiedrību. Stiprinot savu apņemšanos sasniegt **ilgtspējīgas attīstības mērķus**, valstīm būtu jānodrošina lielāka skaidrība par principiem, kas ir pamatā holistiskākai pieejai attiecībā uz ieguldījumiem kvalitatīvā izglītībā visiem izglītojamajiem.

Valstu tiesiskajos regulējumos ir jāiekļauj saistības, kas izklāstītas starptautiskajās konvencijās un Eiropas paziņojumos, lai nostiprinātu gan vienlīdzību, gan diskriminācijas apkarošānu. Normatīvajam regulējumam būtu jānodrošina vispārēja un vienlīdzīga pieeja iekļaujošai izglītībai bez diskriminācijas. Tajā ir jāuzsver, ka segregācija ir viena no diskriminācijas izpausmēm, tāpat kā nespēja veikt vajadzīgos pielāgojumus, lai nodrošinātu, ka visām personām ar funkcionāliem traucējumiem ir tādas pašas cilvēktiesības kā citiem.

Normatīvā regulējumā un politikā galvenā uzmanība būtu jāpievērš profilakses un intervences pieejām, lai visiem izglītojamajiem dotu iespēju pārvarēt šķēršļus mācībām un pilnvērtīgi piedalīties mācību procesā saskaņā ar galīgo redzējumu, ka visi jebkura vecuma izglītojamie tiek izglītoti vietējā kopienā kopā ar to draugiem un vienaudžiem.

Principā, lai stātos pretī pašreizējiem izaicinājumiem, **visiem izglītības jomas dalībniekiem ir jāpaplašina sava izpratne par iekļaujošu izglītību, lai iekļautu VISUS izglītojamos (UNESCO, 2020. gads). Tas nozīmē izskaust diskriminācijas, stereotipu un marginalizācijas mehānismus, kas izglītojamajiem liedz izmantot iespējas vietējās skolās un kopienās.** Valstu stratēģijas, kas ir vērstas uz noteiktām minoritāšu grupām, būtu jāpaplašina, lai īstenotu tiesības uz izglītību un nodrošinātu, ka svarīgs ir katrs izglītojamais.

Nākotnes plānošanas pamatā ir nepieciešamība viest skaidrību par iekļaujošas izglītības nozīmi. **Iekļaušana izglītībā un taisnīgums būtu jāuzskata nevis par atsevišķām pamatnostādņēm, bet gan par principiem, kas ir pamatā visām valstu politikas jomām un izskaidro tās.** Cita starpā tie attiecas uz vadību, izglītības programmu, vērtēšanu, kvalitātes nodrošināšanu, uzraudzību un izvērtēšanu, skolotāju izglītību, kā arī finansējumu un resursu piešķiršanu.

Lai nodrošinātu kvalitāti, būtiski ir attīstīt pamatkompetences, izmantojot profesionālās mācīšanās iespējas. Šādām kompetencēm jānodrošina iespēja visiem pedagogiem uzlabot visas izglītības sistēmas sasniegumus, iznākumu un rezultātu. Pedagogiem būtu jāspēj pielāgot vai pārveidot izglītības programmu, lai nodrošinātu atbilstošas iespējas visiem izglītojamajiem, neizmantojot alternatīvas vai atsevišķas izglītības programmas. **Ar personalizētām pieejām būtu jāiesaista visi izglītojamie, jāatbalsta to aktīva līdzdalība un jānodrošina tiem iespēja paust savu viedokli mācību procesā.**

Elastīgam finansējumam un taisnīgai resursu piešķiršanai vajadzētu būt vērstai uz **skolu un kopienu spēju paaugstināšanu, reaģējot uz dažādību un atbalstot visus izglītojamos.** Finansējuma pieejās ir jāņem vērā jautājumi par izglītojamo vajadzībām saistībā ar sektoru savstarpējo mijiedarbību. Aizvien biežāk tiek atzīts, ka izglītojamo identitātes pārklājas un bieži vien aptver vairākas daudzveidības dimensijas. Identitāšu apvienošanas rezultātā izglītojamie var būt pakļauti dažādu veidu diskriminācijai un nelabvēlīgām situācijām. Ir skaidrs, ka izglītojamo iedalīšana kategorijās un jo īpaši kategoriju izmantošana, lai pieņemtu lēmumu par resursu nodrošināšanu vai pieeju tiem, var ietekmēt taisnīgumu.

Ņemot vērā izglītojamo daudzveidības un sarežģītības aizvien plašāko atzīšanu, ir vajadzīga ciešāka sadarbība. Tas nozīmē arī jaunu lomu izglītības jomas speciālistiem, kuriem ir jābūt gataviem nodrošināt personalizētākas pedagogijas metodes un plašāk izmantot digitālās tehnoloģijas un daudzveidīgākus mācīšanās veidus. Skolu

kopienām aizvien biežāk tiks prasīts iesaistīties jēdziena “skola” pārskatīšanas procesā, to definējot kā iestādi, kas piedāvā ko vairāk kā tikai izglītības programmas saturu.

Aizvien svarīgākas kļūs partnerības un tīkli ar ieinteresētajām pusēm un vietējām kopienām, jo iestādes (piemēram, valdības, ministrijas, reģionālās un vietējās iestādes un skolas) starpnozaru darbu organizē un sadarbojas dažādos veidos. Veicot šādu darbu, ir jānodrošina izpratne par iekļaujošas izglītības sistēmu plašāku ekosistēmu. Tajā ir jāņem vērā arī galvenā ietekme uz mācīšanos un līdzdalību sistēmas līmeņos un starp tiem, nodrošinot izglītojamo progresu un pakalpojumu sniegšanas nepārtrauktību starp visiem izglītības posmiem.

Periodā pēc Covid-19 būtu jāapsver nepieciešamība **palielināt sabiedrības informētību par ietekmi, ko rada segregācija, izolācija un izstumšana no skolu sistēmas.** Tam būtu jāatbalsta pieeja “atjaunot uzlabojot”, koncentrējoties uz visu ieinteresēto pušu spēju paaugstināšanu un izmantojot datus, lai nodrošinātu taisnīgu pieeju, ieguldījumu un iznākumu VISIEM izglītojamajiem. Šādai pieejai būtu jāpielāgo darbs tā, lai nodrošinātu dažādus ceļus un pieejas atbilstoši valstu pašreizējiem apstākļiem un vēsturei, galveno uzmanību pievēršot kvalitatīvas, uz izglītojamo centrētas izglītības pastāvīgai uzlabošanai un nodrošināšanai visiem.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Jūs varat citēt šo publikāciju šādi: Eiropas Speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūra, 2022. *Aģentūras nostāja par iekļaujošas izglītības sistēmām.* Otrais izdevums. Odense, Dānija